

Українська мова.

Урок № 39.

Тема: Контрольне есе «Мандрівка до одного з семи чудес України».

Мета: виявити рівень сформованості вмінь учнів самостійно створювати писемне висловлювання; розвивати зв'язне мовлення, творчі здібності, мисленнєві процеси; виховувати прагнення до самопізнання і саморозвитку, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього і краси рідного краю.

Тип уроку: урок розвитку зв'язного мовлення (урок контрольного твору).

Актуалізація опорних знань

Есе – невеликий за обсягом твір, що має довільну побудову, у якому автор висловлює власні думки та враження з конкретного приводу. Есе не претендує на вичерпну відповідь чи категоричну позицію відносно певної теми.

Види есе: вільне(5-10хв.), формальне(20-45хв.), інформаційне, критичне, есе-дослідження, есе-аналіз (1-2стор.,800-100 слів)

Формування практичних умінь і навичок

Пам'ятка написання есе

Створюючи есе ви:

- вільно висловлюєте свою думку;
- показуєте своє ставлення до того, про кого говорите;
- не дотримуетесь обов'язкової форми (вступу, основної частини, висновку);
- не всебічно описуєте предмет чи подію;
- можете лише частково, як у розмові, торкатися якихось питань;
- можете висловлювати опірні міркування;
- використовуєте образні вислови, порівняння;
- на початку можете сказати про що йтиметься у його висловлюванні, про час, місце й особливості події, можете подати вислів, що виражає думку або викликає різне ставлення, можна почати прислів'ям, приказкою чи мудрим висловом.

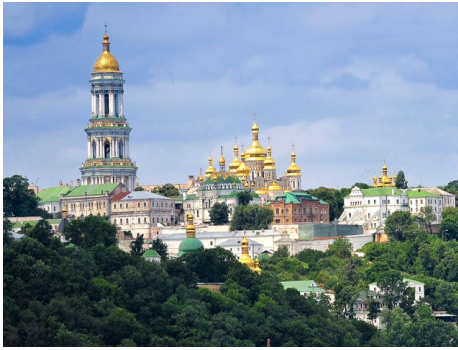
Продовження може бути схожим на оповідання, під час читання якого виникають особливі відчуття й напрошується важливий висновок.

Останній абзац має завершувати думку.

Речення можуть бути короткі й, навіть, незавершені, питальні й окличні.

Творча робота учнів

1. Києво-Печерська Лавра

Відіграючи значну роль в об'єднанні східних земель як духовний, соціальний, культурний та просвітницький центр, Києво-Печерська лавра мала заслужену славу не лише на території Київської Русі, а й у Польщі, Вірменії, Візантії, Болгарії та інших країнах...

Сьогодні Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник – найбільший музейний комплекс України, де зосереджено 144 споруди, 122 з яких – пам'ятки історії і культури. Серед них – 2 унікальних підземних комплекси, храми, пам'ятки архітектури XI–XIX ст., численні виставкові приміщення.

Також на території заповідника розміщені музеї: Музей книги і друкарства України, Музей українського народного декоративного мистецтва, Музей театрального, музичного та кіномистецтва України, Музей історичних коштовностей України. У музеях і фондах можна побачити рукописи старовинних книг, ікони, колекції тканин і вишивок, роботи з дорогоцінних металів, стародавні гравюри та витвори сучасних митців.

На території заповідника знаходиться і Києво-Печерська лавра – видатна пам'ятка не лише української, слов'янської, але й загальносвітової культури. Беручи до уваги винятковість архітектурного ансамблю, роль Лаври у розвитку вітчизняної та світової культури, науки й освіти, 14-та сесія міжнародного комітету ЮНЕСКО у 1990 р. внесла Києво-Печерську лавру до «Списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО».

Києво-Печерська лавра – православний монастир, заснований у 1051 р. монахами Антонієм і Феодосієм поблизу Києва. В XI ст. монастир став центром розповсюдження і затвердження християнства у Київській Русі. У XII ст. монастир отримав статус «лаври» – головного великого монастиря.

Назва лаври «Печерська» походить від слова «печери», бо саме у печерах на її території оселялись перші монахи. Частими відвідувачами печерного монастиря були князь Ізяслав, син Київського князя Ярослава Мудрого та київська знать, яка жертвувала кошти на будівництво наземного храму та келій.

Монахи Києво-Печерської обителі і, насамперед, відлюдники, вирізнялися високою моральністю та подвижництвом. Це притягувало до Лаври освічених людей. Монастир став своєрідною академією православних ієрархів. Тільки до початку XIII ст. з числа його іноків у різні міста Київської Русі було призначено 50 єпископів.

Києво-Печерська лавра зіграла важливу роль у розвитку давньоруської культури, вона була центром літописання. Тут перекладалися на церковнослов'янську мову і переписувалися твори іноземних авторів. У лаврі працювали відомі літописці –Нестор, Никон, Сильвестр. У XIII ст. було укладено „Києво-Печерський патерик” – важливе джерело історії Києва.

Протягом століть на території Києво-Печерської лаври здійснювалося масштабне будівництво. Наприкінці XII ст. навколо Лаври було зведено оборонні стіни (у 1240 р. вони були зруйновані ордами Батия). У 1698-1701 рр. паралельно до них було споруджено нові фортечні стіни з бійницями і баштами. У 1731–1744 рр. зведено велику лаврську дзвіницю, висота якої – 96,52 м.

Більшість лаврських споруд датується XVII–XVIII ст. і є прекрасними зразками українського бароко в архітектурі. З XII ст. збереглася майже у первозданному вигляді одна церква – Троїцька надбрамна церква над воротами головного входу в Лавру. Вона вистояла, незважаючи на численні війни, пожежі та інші нещастя, яких зазнавала Лавра впродовж своєї історії.

2. Місто Кам'янець

Область: **Хмельницька**

Кам'янець-Подільський – місто, що зберегло дух середньовіччя. Своєрідність і унікальність його полягають у гармонійному поєднанні ландшафту з містобудівною структурою середньовічного міста, в якому військові інженери, використовуючи чудові природні властивості, створили фортифікаційну систему, що не має аналогів у Європі.

Кам'янець-Подільський хоч не є обласним центром, проте займає третє місце після Києва та Львова за кількістю пам'яток старовини і культури.

Національний історико-архітектурний заповідник „Кам’янець” є одним із найстаріших на території України. Загальна площа заповідника сягає 121 га та налічує майже 200 пам’яток архітектури.

До творення неповторного архітектурного обличчя міста у різні періоди історії доклали майстерності своїх рук архітектори й скульптори з Італії, Нідерландів, Вірменії, Польщі, Франції, Туреччини та ін.

Сьогодні чимало туристів висловлюють захоплення вдалим поєднанням потужних оборонних мурів міста, Старого замку (XII–XVIII ст.) та високих стрімких скель каньйону річки Смотрич. Не менш привабливий для любителів фортифікації і комплекс укріплень Нового замку, збудований у XVII ст., що є єдиним збереженим зразком такого типу споруд нідерландської школи.

Неабиякий інтерес викликає і унікальний Замковий міст, що сполучає Старе місто із Замковим комплексом. Досі існує немало суперечок щодо його походження. Деякі науковці стверджують, що міст було закладено ще римлянами у II ст. під час походу Троянового війська на Дакію.

До складу Кам’янецької фортеці входять одинадцять башт, кожна з яких має свою назву й історію. Так, наприклад, найвища башта названа Папською тому, що була збудована на кошти, виділені папою римським Юлієм II. Ще її називають Кармелюковою, бо в ній тричі був ув’язнений український народний герой Устим Кармелюк. У Чорній (кутовій) башті знаходиться криниця глибиною 40 м і в діаметрі 5 м, видовбана у скелі. Досі тут збереглося величезне дерев’яне колесо з пристроєм для підняття води на поверхню.

У підземеллях Замкового комплексу відкрито експозиції, що відтворюють сторінки його історії. У західному бастіоні реконструйовано оборону замку 1672 р. під час турецької навали. У східному бастіоні розміщено експозицію, присвячену історії легкої метальної зброї на Поділлі, де відвідувач може вистрілити з арбалета та відчути себе середньовічним воїном. До нашого часу збереглася система ходів і казематів.

Сьогодні за попередньою домовленістю можна стати учасником нічної театралізованої екскурсії по Старій фортеці. Екскурсію у вежах (баштах) і підземеллях фортеці проводить кам’янецький „староста” та його „свита”, які цікавими розповідями, піснями, танцями не лише знайомлять екскурсантів з історією замку та озброєнням, а й створюють неповторне відчуття подорожі у часі.

Відвідувачі музею мають змогу також покататися на конях, постріляти з арбалетів та луків, власноруч викарбувати пам’ятну монету. За погодженням з адміністрацією на території

можливе проведення корпоративних заходів: концертів, весіль, ювілеїв, офіційних вечерь, прийомів, конференцій, рекламних та доброчинних акцій тощо.

3. Софіївка

Область: **Черкаська**

Численним відвідувачам дендропарк «Софіївка» відомий як туристична перлина України, музей садово-паркового мистецтва, місце, де можна поринути у казковий романтичний світ природи, краси і кохання...

Національний дендрологічний парк „Софіївка” – одне з найвидатніших творінь світового садово-паркового мистецтва кінця XVIII – першої половини XIX ст. Парк розкинувся на площі майже 180 га на узбіччі старовинного міста Умань Черкаської області.

Заснував парк у 1796 р. польський магнат Станіслав Потоцький на честь своєї дружини красуні-гречанки Софії та подарував його у день її янгола, в травні 1802 р. Ідея створення парку в романтичному стилі з використанням римської і грецької міфологій належала самій Софії. Дивовижні пейзажі, екзотичні рослини, античні скульптури, водойми, каскади, фонтани, кам’яні готи – все це гармонійно поєднується і створює неповторну атмосферу казки. Цей шедевр вражає відвідувачів своєю красою вже понад 210 років.

Втілювали задум архітектурного проекту народні майстри-умільці Уманщини – з 1796 по 1802 рр. копали ставки, підземну річку, споруджували водоспади й водограї, прокладали алеї, переносили велетенські гранітні брили, створювали із граніту та гіпсу художні прикраси для архітектурних споруд. У парку висаджували дерева місцевих порід та екзотичні рослини, завезені з різних країн світу. Прикрашали парк мармуровими статуями грецьких богів та богинь, філософів та поетів, виготовленими скульпторами Італії та Франції.

У парку навіть зберігся дуб, віком біля 400 років, – німий свідок багатьох подій, що відбувалися у цих місцях. За народними переказами, саме під цим дубом збиралися на наради з козаками легендарні українські ватажки Максим Залізняк та Іван Гонта.

Головна композиційна вісь парку проходить по річищу Кам’янки, де споруджено ряд штучних басейнів та ставів: Верхній став (понад 8 га), Нижній став (близько 1,5 га),

водоспади (один з них 14 м висотою), шлюзи, каскади, підземну ріку Ахеронт (завдовжки 224 м), водограї (найбільший до 20 м) тощо.

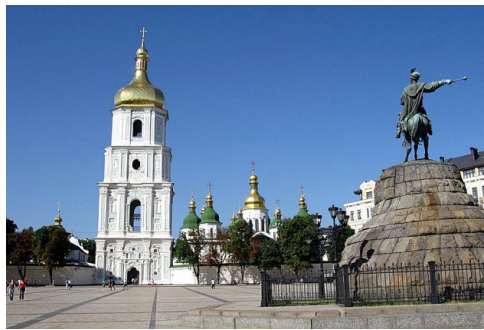
Парк прикрашають штучні скелі (Левкадська Тарпейська й ін.), гроти (Венери, „Горішок”, „Страху і сумнівів” та ін.), павільйони (Флори, Рожевий), альтанки, скульптури.

Завдяки komponуванню різних дерев'яних порід, поєднанню їх з водоймами, скелями й архітектурними спорудами, створено види й перспективи різних планів – Головна алея, Англійський парк, Єлисейські поля та інші.

Старовинні алеї парку пам'ятають багатьох своїх відомих гостей – тут колись черпали своє натхнення Тарас Шевченко, Іван Котляревський, Володимир Сосюра, Максим Рильський, Олександр Пушкін...

4. Софія Київська

Область: **Київ**

Софія Київська пережила та побачила на своєму віку стільки, що про це можна говорити нескінченно. Софія – це справжня культурна скарбниця: тут і архітектура, і скульптура, і малярство, і ювелірне мистецтво зібрані в один потужний акорд...

Найвеличнішою спорудою Національного заповідника „Софія Київська” є Софійський собор – всесвітньо відома пам'ятка архітектури і монументального живопису XI ст. У 1990 р. собор разом ансамблем монастирських споруд на його подвір'ї занесено до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Заснування собору згадується в літописах як під 1017, так і під 1037 роками. Будівничим Святої Софії літописці називають великого Київського князя Ярослава Мудрого. Джерела свідчать, що в цій справі Ярослав завершив починання свого батька Володимира.

Давньоруські написи-графіті на фресках храму, що містять дати 1022, 1033 та 1036 рр., підтверджують заснування Софії Володимиром – хрестителем Русі. Присвячений Премудрості Божій, собор, за задумом творців, мав утверджувати на Русі християнство. Упродовж сторіч Софія Київська була головною святинею Русі-України. Собор, як головний храм держави, відігравав роль духовного, політичного та культурного центру. Під

склепіннями Святої Софії відбувалися урочисті „посадження” на великокняжий престол, церковні собори, прийомі послів, укладання політичних угод. При соборі велося літописання і була створена перша відома на Русі бібліотека.

Тут відбувалися і найвидатніші події у становленні української державності. На початку XX ст. на Софійському майдані проголошувались Універсали Центральної Ради Української держави 1917–1918 рр. Тут у 1991 р. Всеукраїнським народним віче підтримано Акт про державну незалежність України.

Софія – свідок і безпосередній учасник життя Києва протягом багатьох сторіч. Вона пережила навалу монголо-татарської орди у грізному 1240 р., періоди занепаду і відродження міста у XIV–XVI ст., бачила польсько-литовських феодалів у XVII ст.

Софія зберігає найбільший у світі ансамбль унікальних мозаїк і фресок першої чверті XI ст. – 260 м кв. мозаїк та 3000 м кв. фресок. Особливу цінність становлять мозаїки, які прикрашають головні частини храму – центральну баню і головний вівтар. Тут зображені основні персонажі християнського віровчення. Вони розташовані у суворому порядку, згідно з „небесною ієрархією”. Усі мозаїки виконані на сяючому золотому тлі. Їм притаманні вишуканий малюнок, багатство барв, яскравість і насиченість тонів. Усього палітра мозаїк налічує 177 відтінків кольорів. На склепінні головного вівтаря – славетний мозаїчний образ Богоматері Оранти, руки якої здійснені в молитві. Віками її шанували як Нерушиму Стіну Києва – Єрусалиму землі Руської. Вона є символом вічності Києва – духовного осердя й столиці Русі-України.

У соборі зберігся великий цикл знаменитих світських фресок. На стінах центральної нави зображено парадний вихід сім’ї Володимира Великого – цей княжий груповий портрет символізує хрещення Русі. У сходових вежах, що ведуть на княжі хори, розміщено тріумфальний палацовий цикл фресок. Він розповідає про укладення династичного шлюбу князя Володимира і візантійської принцеси Анни наприкінці X ст., який поклав початок хрещенню Русі.

Цінною реліквією собору є мармуровий саркофаг Ярослава Мудрого, в якому покояться останки князя. Саркофаг вагою 6 т оздоблений пишним різьбленням.

Собор зберігає художній спадок кількох поколінь. У XVII–XVIII ст. У приміщення давніх відкритих галерей вбудовані каплиця митрополита Петра Могили та капела гетьмана Івана Мазепи. Чудовими творами у стилі бароко є мідні позолочені двері початку XVIII ст. та різьблений позолочений іконостас (1747 р.).

5. Херсонес Таврійський

Область: АР Крим

Історія Херсонеса є частиною історії Давньої Греції, Давнього Риму, Візантії, Київської Русі. Адже саме тут, у Херсонесі, згідно з літописними даними, відбулося велике Таїнство – Хрещення Київського князя Володимира, який потім поширив християнство на всю Київську Русь...

Херсонес Таврійський – таку назву носило місто, засноване давньогрецькими колоністами понад дві з половиною тисячі років тому на південному заході Кримського півострова.

Слово „Херсонес” зазвичай перекладають з грецької як „півострів”. Місто дійсно було розташоване на невеличкому півострові поміж двох бухт. Таври – войовниче плем’я, що заселяло сусідні гористі місцевості, – спричинили народження епітету „Таврійський”, тобто „розташований на території таврів”.

Територія сучасного заповідника охоплює межі стародавнього грецького міста – Херсонеса Таврійського, що виникло тут, на узбережжі Чорного моря, у V ст. до н.е. Місто було огорожене могутніми оборонними стінами і розплановане за схемою, поширеною тоді у грецькому та римському світах. До наших днів збереглося багато давніх споруд. Серед них – елліністичний театр, римська цитадель, середньовічні християнські храми, житлові квартали, вулиці, гончарні майстерні, обладнання для засолювання риби, колодязі тощо.

У кінці XIV ст. навала кочівників поклала кінець існуванню міста, а його руїни поховала земля. Лише у 1827 р. тут розпочалися розкопки, які майже відразу принесли Херсонесу ще одну назву – „Руська Троя”. Масштаб досліджень та велика кількість археологічних пам’яток, що потребують збереження, спонукали до створення Національного заповідника „Херсонес Таврійський”.

Територія Херсонеса досліджується археологами уже 180 років. За цей час відкрито понад третину міста. Серед археологічних знахідок є унікальні – присяга громадян Херсонеса III ст. до н.е., декрети, фрески, мозаїки, шиферні ікони християнських храмів, написи-присвяти, численні побутові предмети. Загалом музейні зібрання заповідника нараховують понад 200 тисяч експонатів.

Згідно з літописом „Повість временних літ”, у 988 р. Київський князь Володимир, здійснивши напад на Херсонес, примусив Візантію видати за нього заміж царівну Анну, а потім хрестився та вінчався з нею. При цьому охрестилась і дружина (військо) князя. Після цього князь Володимир з Анною, дружиною і грецьким духовенством прибув до Києва, де того ж 988 р. відбулося славнозвісне хрещення киян у річці Дніпро.

На місці руїн хрещальні князя Володимира у 1861 р. було закладено собор в ім'я Хрестителя Русі. Нині Володимирський собор у Херсонесі реконструйований та є символом Хрещення Русі.

6. Хортиця

Область: **Запорізька**

Острів Хортиця – найбільший острів на Дніпрі, унікальність якого – у рідкісному поєднанні на одній території різноманітних природних комплексів, пам'яток геології, культури, історії...

Основу найбільшого острова на Дніпрі (довжина 12, ширина, в середньому, 2,5 км, загальна площа – 2360 га) складають граніти і гнейси, яким близько двох мільярдів років. Природна унікальність Хортиці в тому, що тут у мініатюрі представлені зразки всіх ландшафтних зон України.

Дуже важливою та значущою є історична спадщина цього краю. Саме тут, за однією з версій, навесні 972 р. загинув Київський князь Святослав Ігорович – одна з найяскравіших постатей давньої історії України. Вважається, що з Хортиці вирушали у козацькі походи проти поляків оспівані українським народом Северин Наливайко, Криштов Косинський, Іван Сулима. Бував тут і гетьман Петро Сагайдачний зі своїм військом. Саме на Хортиці Богдан Хмельницький отримав підтримку реєстрових козаків у часи Визвольної війни у 1648–1654 рр.

Розкопки, проведені археологами заповідника, дають підстави стверджувати, що один із прототипів Запорозької Січі, її предтеча, існувала на Хортиці біля плавневої частини. Саме тут виявлено військове поселення X–XIV ст., а окремі знахідки (зброя, кераміка) свідчать про те, що коріння цього унікального об'єкта сягає глибше на кілька століть. У п'яти

досліджених „напівземлянках” (археологи називають їх „курнями”) мешкали оборонці не лише Хортиці, а й частини південних рубежів тогочасної української держави.

Сьогодні завершилося будівництво історико-культурного комплексу “Запорозька Січ”, яке розпочалося у 2004 р. на свято Покрови, у День українського козацтва.

Комплекс „Скіфський стан” нараховує одинадцять курганів – „живих”, реконструйованих та стилізованих. Кургани (найстаріший із них споруджений представниками культур доби бронзи у III тисячолітті до н.е., а наймолодший – скіфами у III ст. до н.е.) розташовувалися кількома групами на узбіччі так званого Скіфського шляху, що колись проходив уздовж Хортиці її серединною, підвищеною частиною. Сьогодні на курганах встановлено стародавні скульптури, людиноподібні стели, гармати, ступи, корита, жорна, скульптури, кам’яні стовпи та хрести – знайдені у навколишніх селах і привезені на Хортицю.

У Музеї історії запорозького козацтва, відкритому на території заповідника у 1983 р., зібрано понад 30 тис. експонатів, які охоплюють історичний період від палеоліту до XIX ст. н. е. Експозицію доповнюють чотири діорами. Переважна більшість експонатів знайдена саме на Хортиці. Це – кам’яні знаряддя праці, кераміка, зброя, якорі, фрагменти старовинних човнів, стовбур дуба, який був зрубаний кілька тисячоліть тому і стільки ж пролежав на Дніпровському дні.

Улітку 1843 р. 29-річний Тарас Шевченко, подорожуючи Україною, побував і на Хортиці. У травні 2005 р. з допомогою краєзнавців визначено маршрут, яким ходив по Хортиці поет, та оздоблено його сімома гранітними брилами. На брилах висічені рядки із творів Великого Кобзаря, де згадується Хортиця і „Великий луг запорозький”. Таким чином виник меморіально-туристичний маршрут „Тарасова стежка”, який полюбився запорожцям та гостям Хортиці.

7. Хотинська фортеця

Область: **Чернівецька**

Хотинська фортеця – свідок численних війн та баталій. Протягом століть вона була центром розвитку ремесел і торгівлі, культури та економіки. Ця середньовічна красуня може багато розповісти тому, хто побажає вислухати її...

Не випадково скелястий мис над Дністром наші предки називали «Хотінь». Назва міста походить від дієслова «хотіти», оскільки мис був бажаним та надійним місцем для давніх поселенців. Завдяки міцній твердині та вигідному розташуванню Хотин став центром розвитку ремесел і торгівлі, які, своєю чергою, сприяли розквіту його культури та економіки. Місто було важливим пунктом у європейсько-азійській торгівлі.

Розташований на основних транспортних магістралях, Хотин завжди привертав увагу завойовників. З метою захисту від них була споруджена фортеця, яка пережила століття і бачила під своїми мурами полчища воїнів Османської імперії, повстанців Мухи, народних месників Дитинки, вояків Дмитра Вишневецького (Байди), Петра Дорошенка.

Під час Визвольної війни українського народу проти польської шляхти у Хотин двічі вступали війська Богдана Хмельницького.

Відома Хотинська фортеця і подіями Хотинської війни, яка проходила під стінами фортеці у вересні – на початку жовтня 1621 р. Ця війна прославила запорозьких козаків та їхнього гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного і стала переломним моментом в історії Османської імперії. Перемога під Хотиним врятувала Західну Європу від вторгнення яничар, справила сильне враження на всі народи і набула відголосу у світовій літературі.

Упродовж XVII ст. Хотин переходив з рук до рук, ним володіли і польські королі, і турецькі феодали, не раз місто визволяли запорозькі козаки. Під час Визвольної війни у Хотині перебували війська Богдана Хмельницького (1650–1653 рр.). Тільки на початку XVIII ст. туркам вдалося остаточно закріпитися в Хотині і в фортеці. Після реконструкції 1712–1718 рр. (за участю французьких інженерів) вона стала наймогутнішим вузлом османської оборони на сході Європи. І хоча в XVIII–XIX ст. фортеця поступово втрачає своє оборонне значення, та під її мурами продовжували кипіти битви.

У 1826 р. місту Хотину був наданий герб: в золотому полі срібна фортеця з трьома баштами; на двох крайніх вміщено по бунчуку, а на середній – півмісяць на держаку; над ним хрест:навхрест – дві шаблі лезами вниз, над ними – срібний хрест на ознаку взяття Турецької фортеці.

У Хотинській фортеці проводилися зйомки багатьох художніх фільмів, серед яких «Гадюка», «Захар Беркут», «Балада про доблесного лицаря Айвенго», «Три мушкетери», «Стріли Робін Гуда». Серед недавніх – екранізація твору відомого українського письменника Юрія Мушкетика «Яса» та зйомки кінострічки «Запорозька Січ» за повістю Миколи Гоголя «Тарас Бульба».